

**Принципи
кримінально-виконавчого
права. Теоретико-правове
дослідження**

У монографії викладено результати комплексного дослідження теоретичних та правових основ принципів кримінально-виконавчого права. Визначено поняття та зміст принципів кримінально-виконавчого права. Досліджено роль кримінально-виконавчої політики у впровадженні й реалізації принципів кримінально-виконавчого права. Розглянуто систему принципів кримінально-виконавчого права. Розкрито сутність категорій загальноправових, міжгалузевих та галузевих принципів кримінально-виконавчого права. Запропоновано низку змін та доповнень до чинного Кримінально-виконавчого кодексу України.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів закладів вищої освіти юридичного профілю, працівників правоохоронних та судових органів, а також усіх, хто цікавиться проблемами кримінально-виконавчого права.

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Пилипенко Д. О.

**ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНО-
ВИКОНАВЧОГО ПРАВА:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

Монографія

Київ
 Дакор
2023

УДК 343.8

П-32

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № 3 від 12 жовтня 2023 року)*

Рецензенти:

Богатирьов Іван Григорович — доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;

Халимон Сергій Іванович — доктор юридичних наук, професор;

Шаблистий Володимир Вікторович — доктор юридичних наук, професор.

Пилипенко Д. О.

П-32 Принципи кримінально-виконавчого права : теоретико-правове дослідження : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2023. 428 с.

ISBN 978-617-8066-67-3

У монографії викладено результати комплексного дослідження теоретичних та правових основ принципів кримінально-виконавчого права. Визначено поняття та зміст принципів кримінально-виконавчого права. Досліджено роль кримінально-виконавчої політики у впровадженні й реалізації принципів кримінально-виконавчого права. Розглянуто систему принципів кримінально-виконавчого права. Розкрито сутність категорій загальноправових, міжгалузевих та галузевих принципів кримінально-виконавчого права. Запропоновано низку змін та доповнень до чинного Кримінально-виконавчого кодексу України.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів закладів вищої освіти юридичного профілю, працівників правоохоронних та судових органів, а також усіх, хто цікавиться проблемами кримінально-виконавчого права.

УДК 343.8

ISBN 978-617-8066-67-3

© Д.О. Пилипенко, 2023

© ВД «Дакор», 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОГО ПРАВА	9
1.1. Наукова розробленість проблематики принципів кримінально-виконавчого права	9
1.2. Методологічні основи дослідження принципів кримінально-виконавчого права	29
1.3. Кримінально-виконавча політика та її роль у впровадженні й реалізації принципів кримінально-виконавчого права	40
Висновки до розділу 1	81
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОГО ПРАВА	83
2.1. Дефініція та зміст принципів кримінально-виконавчого права .	83
2.2. Система принципів кримінально-виконавчого права	107
Висновки до розділу 2	127
РОЗДІЛ 3. ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОГО ПРАВА	130
3.1. Поняття та сутність загальноправових принципів кримінально-виконавчого права	130
3.2. Верховенство права	138
3.3. Законність	155
3.4. Справедливість	169
3.5. Свобода та особиста недоторканність	184
3.6. Гуманізм	200

3.7. Демократизм	211
3.8. Недоторканність права власності	226
3.9. Конфіденційність	236
Висновки до розділу 3	248
РОЗДІЛ 4. МІЖГАЛУЗЕВІ ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОГО ПРАВА	251
4.1. Поняття та сутність міжгалузевих принципів кримінально-виконавчого права	251
4.2. Презумпція невинуватості	257
4.3. Диференціація та індивідуалізація виконання покарань	273
4.4. Диспозитивність	292
4.5. Публічність	304
4.6. Змагальність	315
4.7. Невідворотність виконання і відбування покарань	331
Висновки до розділу 4	342
РОЗДІЛ 5. ГАЛУЗЕВІ ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОГО ПРАВА	346
5.1. Поняття та сутність галузевих принципів кримінально- виконавчого права	346
5.2. Рівність засуджених перед законом і судом	351
5.3. Взаємна відповідальність держави і засудженого	365
5.4. Раціональне застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки	377
5.5. Поєднання покарання з виправним і ресоціалізаційним впливом	389
Висновки до розділу 5	400
ВИСНОВКИ	403
ДОДАТОК	414

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВРУ — Верховна Рада України

ВСУ — Верховний Суд України

ДДУПВП — Державний департамент України з питань виконання
покарань

ДКВСУ — Державна кримінально-виконавча служба України

ДПтСУ — Державна пенітенціарна служба України

ЄКПЛ — Європейська конвенція з прав людини

ЄСПЛ — Європейський суд з прав людини

ЄС — Європейський Союз

КВК України — Кримінально-виконавчий кодекс України

КК України — Кримінальний кодекс України

КПК України — Кримінальний процесуальний кодекс України

КМУ — Кабінет Міністрів України

КСУ — Конституційний Суд України

МВС — Міністерство внутрішніх справ

ООН — Організація Об'єднаних Націй

ВСТУП

Тематика принципів є однією з найбільш важливих і затребуваних у наукових дослідженнях сфері кримінальної юстиції, враховуючи галузь кримінально-виконавчого права. Принципи являють собою безумовний правовий фундамент для права як регулятора суспільних відносин у сфері виконання й відбування кримінальних покарань. Принципи (засади) є уособленням найважливіших цінностей у парадигмі розвитку і становлення галузі кримінально-виконавчого права. Принципи за своєю сутністю безпосередньо пов'язані з усім спектром правових положень сфери виконання і відбування кримінальних покарань. Як фундаментально-ціннісні категорії, принципи є основою для формування норм, інститутів кримінально-виконавчого права та безпосередньо впливають на правозастосовну практику в цій сфері. Принципи, попри сприйняття їхньої сутності як системи концептуальних ідей, основ, що зумовлюють ефективний розвиток галузі кримінально-виконавчого права, також є регуляторами правовідносин у сфері виконання і відбування покарань за умов не завжди однозначної, послідовної правової регламентації й практики реалізації норм кримінально-виконавчого права. З огляду на це, принципи (засади) є одним із пріоритетних об'єктів наукових досліджень у правовій сфері, що регламентує порядок виконання і відбування кримінальних покарань. Ця теза набуває додаткової актуальності в умовах реформування національної кримінально-виконавчої сфери.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1153-р схвалено Стратегію реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затверджено операційний план її реалізації у 2022-2024 роках, метою якої є створення в Україні гуманістичної справедливої системи виконання покарань, що гарантуватиме безпеку суспільства і реальну ресоціалізацію засуджених. Як зазначила заступниця Міністра юстиції України Олена Висоцька у своєму виступі на Міжнародному пенітенціарному форумі, який відбувся 23.06.2023 р. у м. Києві, стратегія реформування пенітенціарної системи включає вісім стратегічних цілей, кожна з яких містить опис, завдання цілі та очікувані результати. Якщо узагальнити цю роботу

у більш масштабні напрямки, то вона відбувається з кожною ціллю над: 1) законодавчими змінами норм, що регулюють відносини виконання покарань, вдосконалюючи таке регулювання; 2) сучасними ресоціалізаційними інструментами та навчанням персоналу їх застосовувати та інституційно закріплювати; 3) цифровізацією процесів, що спрощує роботу, вдосконалює облік, взаємодію між іншими органами, усуває корупцію; 4) інфраструктурою та обладнанням для створення належних умов та безпеки як для засуджених так і для нашого персоналу¹.

Сучасні надскладні виклики перед нашою державою відповідно вимагають консолідації надзусиль у всіх її сферах. Наявність дієвого механізму, утвореного в результаті поєднання галузей теоретичного та практичного спрямування, є запорукою результативного протистояння зазначеним викликам в умовах сьогодення. Такий підхід до подолання кризових ситуацій є актуальним і для сфери кримінальної юстиції нашої держави. В таких умовах вітчизняна галузь кримінально-виконавчого права потребує комплексного доктринального дослідження принципів як фундаментальних юридичних категорій. Це забезпечить досягнення наукового консенсусу з дискусійних питань щодо визначення категорії принципів кримінально-виконавчого права, окреслення ключових їх ознак, систематики тощо. Вироблення консолідованої теоретичної позиції щодо позначених актуальних питань позитивним чином впливатиме на формування сталої теоретичної бази нормативного врегулювання, а також на фактичну процедурність виконання і відбування кримінальних покарань. Така теоретико-прикладна конвергенція становитиме правовий стрижень дієвого юридичного механізму протидії сучасним викликам перед нашою державою.

Питання, пов'язані з визначенням принципів кримінально-виконавчого права, в різні часи були предметом активних дискусій серед вітчизняних науковців, зокрема: К. А. Автухова, А. М. Бабенка, О. І. Бажанова, Є. Ю. Бараша, В. С. Батиргарєєвої, І. Г. Богатирьова, В. В. Василика, С. С. Вітвіцького, А. А. Вознюка, О. В. Гальцової, А. П. Геля, В. В. Голіної, Т. А. Денисової, О. М. Джужі, О. О. Дудорова, О. Г. Кальмана, В. В. Кареліна, Ю. В. Кернякевич-Танасійчук,

¹ Олена Висоцька. Реформуємо пенітенціарну систему незважаючи на військовий стан, на загрозу постійних ракетних обстрілів і на обмежені ресурси. Міжнародний пенітенціарний форум — 2023 (м. Київ, 22 червня 2023 р.) URL: <https://kvs.gov.ua/new/note/13079/>

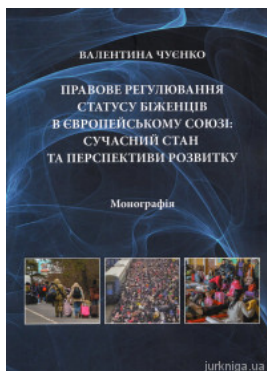
О. Г. Колба, А. М. Колодія, Н. В. Коломієць, В. Я. Конопельського, В. В. Кондратішиної, І. М. Копотуна, О. М. Кревсуна, К. Б. Марисюка, І. С. Михалко, Л. О. Мостепанюк А. А. Музики, В. О. Навроцького, Є. С. Назимка, А. О. Осауленка, М. І. Панова, М. С. Пузирьова, Т. В. Рудник, О. Є. Скакуна, А. Х. Степанюка, О. В. Ткачової, В. П. Трубникова, П. Л. Фріса, С. І. Халимона, І. О. Харченко, С. В. Царюка, В. В. Шаблістого, О. О. Шкути, І. С. Яковець, М. М. Яцишина та інших.

Основоположні висновки, сформульовані зазначеними науковцями, безумовно є значущими як у науковому, так і в практичному вимірах. Водночас детальний аналіз наукових робіт стосовно тематики дослідження, статистичної інформації, судової практики, практичної складової кримінально-виконавчої сфери свідчить, що уявлення щодо багатьох аспектів досліджуваного питання все ще перебувають у стадії активного теоретико-прикладного переосмислення. Дискусії серед науковців тривають щодо дефініції, сутності, ознак принципів кримінально-виконавчого права, їх системи, особливостей реалізації зазначених засад під час виконання і відбування кримінальних покарань тощо.

Сподіваємося, що результати цього дослідження стануть підґрунтям для подальшого вдосконалення теоретичних і практичних рекомендацій з приводу визначення принципів кримінально-виконавчого права, а також поліпшення правового механізму їхньої реалізації у вказаній сфері. Наукова праця може бути корисною для науковців, викладачів, здобувачів закладів вищої освіти та практичних працівників органів кримінальної юстиції, юристів-практиків, суддів, а також усіх, хто цікавиться проблематикою принципів кримінально-виконавчого права.

Щиру подяку висловлюємо рецензентам монографії — знаним ученим і фахівцям-практикам: доктору юридичних наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки України Богатирьову Івану Григоровичу, доктору юридичних наук, професору Халимону Сергію Івановичу та доктору юридичних наук, професору Шаблістому Володимирі Вікторовичу за слушні рекомендації, які сприяли змістовному насиченню праці. Особлива вдячність автора вченим Донецького державного університету внутрішніх справ за вимогливість і прискіпливість під час предметного обговорення результатів дослідження.

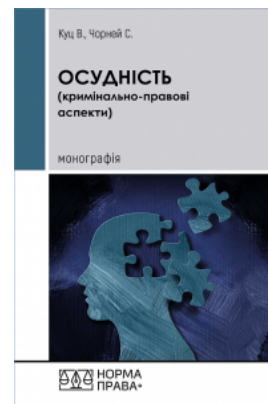
Книги, які можуть вас зацікавити

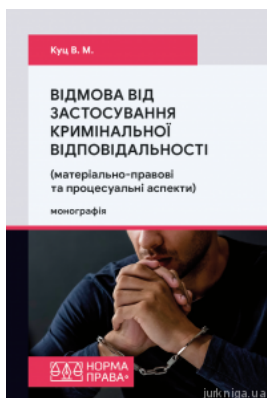
Правове регулювання статусу біженців в Європейському Союзі: сучасний стан та перспективи розвитку

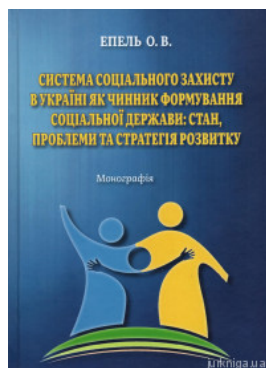
Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України

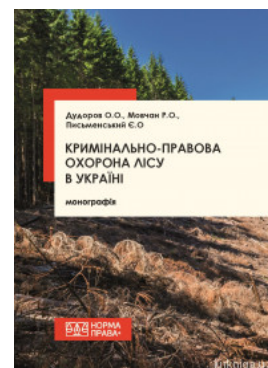
Осудність (кримінально-правові аспекти)

Відмова від застосування кримінальної відповідальності (матеріально-правові та процесуальні аспекти)

Система соціального захисту в Україні як чинник формування соціальної держави: стан, проблеми та стратегія розвитку

Кримінально-правова охорона лісу в Україні

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

[Перейти на сайт →](#)